

23. Скляренко С. Д. Твори : у 4 т. / С. Д. Скляренко. – К. : Дніпро, 1990. – Т. 3 : Святослав : роман. – 616 с.
24. Скуратівський В. Поліття [Електронний ресурс] / В. Скуратівський. – Режим доступу : http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_4.php.
25. Стельмах М. П. Твори в 7 т. / М. П. Стельмах. – К. : Дніпро, 1982. – Т. 2. – 592 с.
26. Франко І. Я. Твори : у 2 т. / І. Я. Франко. – К. : Дніпро, 1981. – Т. 2 : оповідання. – 495 с.
27. Фромм Э. Душа человека : перевод / Эрих Фромм. – М. : Республика, 1992. – 430 с.
28. Чередниченко О. І. Мова як чинник національної консолідації / О. І. Чередниченко // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К. : ВПЦ "Київськ. ун-т", 2003. – С. 3–7.

Анотація

У статті розглядаються негативні побажання як комунікативні одиниці емоційно-оцінного значення. Проведено аналіз компонентного складу негативних побажальних формул; встановлено особливості їх семантизації. Доведено, що вибір і детермінація певного явища дійсності в побажальних формулах з негативною семантикою обумовлюється значущістю цього феномену для носія мови в різних аспектах етнокультури.

Ключові слова: емоційно-оцінне значення, етнічна мовна свідомість, етнокультурна інформація, мовний стереотип, негативні волюнтативи, універсальні символи.

Аннотация

В статье рассматриваются пожелания с негативной семантикой как коммуникативные единицы эмоционально-оценочного значения. Проведен анализ компонентного состава негативных пожеланий; установлены особенности их семантизации. Доказано, что выбор и детерминация определенного явления в негативных формулах обуславливаются значимостью этого феномена для носителя языка в разных аспектах этнокультуры.

Ключевые слова: эмоционально-оценочное значение, этническое языковое сознание, этнокультурная информация, речевой стереотип, негативные волюнтативы, универсальные символы.

Summary

The article deals with negative wishes as communicative emotional and axiological units. Analysis of the component composition of negative wishes is carried. The peculiarities of their semantization are revealed. It is proved, that choice and determination of a special phenomenon in negative wishes is conditioned by its significance for the native speaker in different aspects of the ethnic culture.

Keywords: emotional and axiological meaning, ethnical language consciousness, ethnic and cultural information, language stereotype, negative wishes, universal symbols.

УДК 81'373.47

Коваль Т.Л.,
аспірант,
Херсонський державний університет

ЕКСПРЕСИВИ ЯК БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕКСПРЕСИВНОЇ ФУНКЦІЇ МОВИ

Експресивна функція є однією з найголовніших функцій української літературної мови, поряд з номінативною та комунікативною. Про це свідчить величезна кількість лінгвістичних праць, присвячена актуальним проблемам дослідження механізмів експресивізації та засобів вираження експресії. Цими

питаннями займалися Н. Бойко, М. Гамзюк, С. Єрмоленко, Л. Жаркова, Б. Коваленко, Г. Колесник, М. Кравченко, І. Литвинчук, А. Мойсієнко, Н. Пилинський, Л. Ставицька, О. Тодор, О. Турчак, В. Чабаненко та інші.

Експресивність створюється категоріями всіх рівнів мови, тому її дослідження має носити системний характер. Плідне вивчення експресивних функцій мовних засобів можливо лише на базі створення їх загальної типології, класифікації й детального з'ясування сутності мовних механізмів експресивізації.

Як стверджував К. Бюлер, експресивну функцію мовних знаків необхідно відмежовувати від репрезентативної як самостійне структурне утворення. Він виокремлював три основних функції знаків в комунікативних актах:

- 1) “експресивну (здатність мовного знака виражати переживання мовця)”;
- 2) “імпресивну (здатність знака впливати на адресата висловлення)”;
- 3) “пізнавальну (здатність знака передавати правду (чи неправду) про факти дійсності” [10, 259].

На думку деяких лінгвістів (В. Авроріна, Р. Восслера, Г. Колшанського), які пропонували концепцію монофункціональності мови, експресивна функція – це єдина функція, що виражає почуття та емоції і в поєднанні з комунікативною функцією виступає “безпосередньою дійсністю думки” [1, 34; 6, 8].

Поліфункціоналісти (А. Мартіне, Р. Якобсон) традиційно вважають експресивну функцію однією з основних, базових функцій мови. А. Мартіне характеризує її в тісних зв'язках із комунікативною та естетичною [7, 372]. Р. Якобсон виокремлює шість чинників мовленнєвої комунікації: адресат, адресант, контекст, контакт, повідомлення, код. Лінгвіст стверджує, що кожному з них відповідає особлива функція мови, і першою називає експресивну, оскільки вона “зосереджена на адресатові” [12, 198]. Отже, виділену експресивну функцію лінгвісти характеризують як базову для мови-системи (поряд із комунікативною) і досліджують у безпосередніх зв'язках із такими функціями, як поетична та естетична.

Безумовно, експресивна функція належить не тільки мовній системі (як і комунікативна), а й окремій мовній одиниці, зокрема лексичній, як, наприклад, номінативна. Більшість лінгвістів (О. Ахманова, Р. Будагов, О. Леонтьєв, В. Шаховський) у своїх працях зазначають, що експресивна функція будь-якого мовного знака існує в поєднанні з іншими функціями. Її традиційно кваліфікують як властивість мовної одиниці викликати емоції, виражати почуття, передавати афективні стани та пов'язують зі сферою емотивно-психічної діяльності людини.

Окрім того, експресивна функція, як і будь-яка інша функція мови, має у своєму розпорядженні певну систему мовних засобів свого вираження. Експресивну лексику часто кваліфікують як основний, безпосередній засіб репрезентації експресивної функції мови. Орієнтація експресивної лексики не на позначення нових, не названих раніше денотатів, а на фіксацію їхньої специфічності, особливості, винятковості, сприяла відсуненню на другий план власне номінативної функції та надання пріоритетів експресивній номінації, часто індивідуальній, ситуативно зумовленій, виключно раптовій та несподіваній.

Таким чином, для експресивів номінативна функція менш характерна, оскільки взаємовідношення між номінантом і експресивним номінатом відрізняються від їх нейтральних відповідників. Якщо нейтральні назви існують для того, щоб виділити, назвати і позначити певний клас предметів, ознак, дій або станів, то експресивні лексеми, насамперед, виявляють і передають особливості певного референта, його специфічність, незвичайність, виразність, своєрідність, нерегулярність або навіть аномальність. Саме тому слова із системною експресивністю, крім номінативної, виконують ще й свою, особливу експресивну функцію.

Результатом дії експресивної функції мови, її реальним виявом на лексико-семантичному рівні є експресивні лексеми. Це специфічний лексичний пласт, репрезентований повнозначними словами, семантика яких містить емотивно-суб'єктивну гаму оцінок предметів та об'єктів мовлення, використовується для характеристики неординарних, нестандартних фрагментів картин світу. Відповідно експресиви – це мовні чи мовленнєві одиниці з превалюючою експресивною функцією (на базі номінативної), яка реалізується за рахунок денотативних, конотативних та образних макро-компонентів. У зв'язку з цим експресивну лексику кваліфікують як образну, оцінну, емотивну; нетрадиційну, суб'єктивну, нетипову, ситуативну, неофіційну, “невимушену” і под.

Н. Бойко виділяє такі основні ознаки експресивного слова у зіставленні з нейтральним. Спільні риси: 1) однакове частиномовне вираження; 2) органічний зв'язок словникового складу з кількома полями: ноематичним (об'єктним, предметним, денотативним, референтним, екстенсіональним) і ноетичним (сигніфікативним, концептуальним, інтенсіональним), логічним й аксіологічним, психологічним і прагматичним; 3) змінність і рухливість словникового складу; 4) належність до однієї лексико-семантичної системи мови; 5) наявність парадигматичних зв'язків та синтагматичних відношень; 6) належність до активного шару лексики; 7) різноманітність джерел поповнення тощо [3, 30].

Найхарактерніші риси слів-експресивів: 1) антропоцентрична природа, тісний зв'язок із внутрішнім світом людини, який віддзеркалюється у фонетичній та формально-семантичній структурах; 2) полікомпонентні семантичні структури (набір денотативних, конотативних та образних елементів, своєрідність їхньої ієрархічної архітекtonіки, можливість трансформування та переродження); 3) різноманітні способи вираження експресивної семантики маркованого слова (лексемно, фонетично, морфемно, семантично, інтонаційно, паралінгвально, екстралінгвально, контекстуально тощо); 4) зв'язки із лексичною системою літературної (нормативна експресивна лексика) або національної (позасловникова експресивна лексика) мови; 5) відкритість і постійне поповнення новими маркованими словами експресивного лексичного шару; 6) поєднання в експресивному лексичному складі одиниць із діаметрально протилежними емотивно-аксіологічними смислами та стильовим, стилістичним призначенням; 7) досить активне використання експресивних можливостей словотвірної системи національної мови; 8) мотивування похідного відповідним твірним; 9) структурно-семантичне та

функціональне узгодження з літературною нормою або індивідуально-авторською мовотворчістю (ідіостилем); 10) належність до кодифікованої системи чи ідіо-, соціо-діалекту та закріплення за певною сферою вживання; 11) контекстуальна зумовленість емотивно-оцінних смислів слова, яке реалізує свої парадигматичні можливості та встановлює нові синтагматичні зв'язки під впливом лексичного оточення; 12) певна функціональна обмеженість маркованих слів, яка пов'язана із соціальним, культурним, професійним, віковим тощо статусом носів мови, їхніми біологічними, психологічними, особистісними характеристиками [3, 31].

Експресивна функція у кожному конкретному випадку реалізується за допомогою найрізноманітніших мовних засобів, а будь-яка мовна одиниця у певному контексті може набувати внутрішньої чи зовнішньої експресивності (експресивізуватися) і перетворюватись на засіб впливу, підсилення, увиразнення мовлення. В українській літературній мові завжди спостерігаємо загальне тяжіння до експресивності, зв'язок експресивності мовлення з експресивністю мовних одиниць (засобів), їх діалектичну єдність і взаємовплив.

Термін “експресивність мовлення” ширший, ніж поняття “експресивні мовні засоби”, оскільки залучає до свого складу, крім мовних засобів, прийоми створення експресивності. Прийоми – це передусім способи використання засобів мови, спеціальна система “організації мовних засобів”, а також їх відбір, комбінування, поєднання [8, 55]. Наслідком актуалізації експресивних мовних засобів є експресія мовлення.

У науковій літературі безмежна кількість різноманітних експресивних мовних засобів не отримала чіткої класифікації за єдиною ознакою, що особливо помітно в процесі переходу від експресивної лексики до експресивного синтаксису. Зазвичай перелічуються лише основні експресивні засоби: лексичні, словотвірні та граматичні, які реалізуються “в експресивній лексиці, особливих афіксах, тропях, стилістичних фігурах” [2, 74]. Здебільшого автори словників не згадують про фразеологічні одиниці, які майже завжди містять і виявляють потужний національно-культурний експресивний заряд.

Експресивні засоби всіх мовних рівнів об'єднує відхід від номінативного, неекспресивного, нейтрального, узвичаєного. Одні експресивні засоби володіють більш-менш постійними ознаками, відтворюваністю і стабільністю, а інші – виникають тільки в спеціально організованих ситуаціях, контекстах. В обох випадках простежується вияв експресивної функції мови. Експресивність першого типу називають “власною експресивністю”, а другого – “контекстною”.

Дослідники (Ш. Баллі, В. Виноградов, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюх, В. Русанівський, В. Чабаненко та ін.) вважають експресивність за своєрідну властивість, якої можуть набувати будь-які мовні одиниці та розглядають її як потенцію мови або мовлення: “експресія вираження іманентно властива всій мові, а отже, дає про себе знати в будь-якій сфері життєдіяльності” [9, 167]. Безумовно, величезне розмаїття експресивних мовних засобів притаманне художньому та розмовному стилям, тому, окрім основних експресивних засобів, доречним є

виокремлення і фонетичних, таких як словесний, логічний, емфатичний наголоси, мелодика й паузи, інтонування, звуконаслідування, звуковий символізм та ін.

За словами А. Кожина, “стилістичне призначення мовного засобу – це експресивно-інформативне збільшення, що виникає в процесі використання як реалізація потенційних можливостей його системно-мовного статусу” [5, 40]. У художніх та публіцистичних текстах відбір мовних засобів визначається орієнтуванням на створення образності, виразності, інтенсивності вияву будь-яких ознак або емоцій. Зображальність, емоційність передається тексту не стільки предметно-логічною семантикою слів, скільки тими додатковими засобами, які виникають у значеннєвій структурі лексем в іншому використанні.

А. Кожин систему експресивних мовних елементів називає “стилістикою ресурсів”, яка описує експресивні можливості тих одиниць мови, які розглядаються у фонетиці, лексикології, словотворі, фразеології, морфології й синтаксисі, однак описує їх під своїм особливим кутом зору. Таким чином, об'єкт дослідження “стилістики ресурсів” – це одиниці всіх рівнів мовної системи, а предмет – їхні експресивні функції [5, 82].

У лінгвістичній науці були спроби класифікувати засоби експресивізації, але найбільш точною, вдалою, розгорнутою, на наш погляд, є класифікація експресивних засобів В. Чабаненка [11], здійснена на широкому матеріалі української літературної мови. Нерідко використовують також класифікацію В. Ковальова [4].

В. Чабаненко вважає, що основну роль інтенсифікаторів виразності виконують одиниці різних мовних рівнів, але не всі ці рівні в кількісному та якісному планах однаково співвідносяться з тими чи тими інтенсифікаторами. У сучасній українській мові найпомітнішою лінгвістичною активністю визначаються одиниці лексичного рівня. Окрім того, мовознавець зауважує, що підтримувані багатьма генетично неоднорідними чинниками, але об'єднані спільністю семантичної функції, експресивні лексичні, фразеологічні, словотворчі, фонетичні та граматичні (морфологічні й синтаксичні) елементи сприяють зміцненню мовної будови в усіх її структурних ярусах. Цьому сприяють також інтенсивне міжстильове взаємопроникнення експресивних засобів, їх структурна взаємообумовленість і функціональна активність [11].

В. Чабаненко стверджує, що експресивність у сучасній українській мові забезпечується: 1) мовноструктурними засобами (звуковим складом слова, семантикою, афіксами, частками, наголосом, інтонацією, порядком слів тощо); 2) різноманітними способами і прийомами стилістичної обробки мовних елементів (алітерацією, асонансом, розтягуванням звука, трансформацією усталеної форми, транспозицією граматичних категорій тощо); 3) застосуванням стилістичних фігур (акромонаграми, ампліфікації, антитези, градації, еліпса, каламбуру, оксюморона, плеоназму, повтору); 4) використанням тропів (метафори, гіпероли, парафрази тощо) [11, 57].

В. Ковальов у своїй монографії [4] пропонує загальну типологію мовних образів, спроектовану на загальномовну, літературну норму, про правомірність і необхідність чого писали багато філологів. “Перший тип мовних образів пов'язаний з порушенням звичайних сфер уживання лексичних одиниць” [4, 8]. “Другий тип мовних

образів також пов'язаний з порушенням норм мови, але вже не з відбором норми, а <...> з її створенням <...>” [4, 9]. “Третій тип мовних образів не зв'язаний ні з відбором норми, ні з її створенням <...>. Для образів цього типу також характерна певна незвичність, що порушує автоматизм мови. Але якщо в першому типі експресивні вже самі по собі okazіональні факти мови, у другому – okazіональність у створенні нових фактів, то в третьому – використання фактів узуальних, і складається воно тільки в навмисно підкресленому, більш-менш гостро обіграному їхньому вживанні. У першому й другому типах експресивними є самі факти мови, у третьому – експресія в прийомах їхнього використання” [4, 13]. Таким чином, В. Ковальов також розглядає експресивні засоби художньої мови, пов'язані з усіма рівнями мовної системи.

З метою збільшення значеннєвої ємності слова й посилення експресивних можливостей митці використовують також різні прийоми (способи) художньої актуалізації мовних засобів. Під стилістичним прийомом ми розуміємо спосіб реалізації експресії лексичних одиниць на основі їхньої своєрідної структури або введення їх у текст із певною стилістичною метою. Виділення цих прийомів, їхня систематизація дають можливість проникнути в механізми художньої мови, наблизити її до повнішого й глибшого пізнання.

А. Кожин відзначає: “Конструктивні прийоми, структурна організація мовних одиниць також виявляються засобом створення мовної виразності. Експресивність таких прийомів – це не експресивність лексичних одиниць, а експресивність даної побудови, організації вхідних у нього понять” [5, 147]. Конструктивні прийоми служать одночасно і для значеннєвого, і для експресивного вираження.

Оскільки експресивність може бути притаманна одиниці будь-якого рівня мови, то логічно видається класифікація експресивних засобів відповідно до рівнів мовної структури, що передбачає виділення таких видів експресивних засобів: **фонетичні** (звукові повтори, алітерації, паронімія, парономазія, звуконаслідування, звуковідтворення, фонетична екзотичність слова, наявність специфічних звукосполук); **лексичні** (синонімія, омонімія, антонімія та паронімія; використання іншомовних слів, запозичень, русизмів; неологізми, авторські новотвори, okazіоналізми та застаріла лексика; терміни, професіоналізми; діалектна лексика; розмовно-побутова лексика, жаргонізми, арготизми); **фразеологічні** (фразеологізми та одиниці з ідіоматичним значенням; прислів'я, приказки; крилаті вислови); **словотвірні** (афікси суб'єктивної оцінки (демінітивні суфікси, префікси, аугментативні суфікси); осново- та словоскладання); **морфологічні** (іменники у складі сегментних конструкцій; іменники спільного роду, значення яких виражає експресивні відтінки; стягнені та нестягнені форми прикметників; ступені порівняння, нанизування прикметників; слова категорії стану та імперативні форми; експресивні можливості часток, вигуків та їх форм) та **синтаксичні** (окличні, питальні та спонукальні речення; звертання, конструкції з чужим мовленням та діалогічне спілкування; вставні, вставлені та приєднувальні конструкції; нанизування однорідних членів речення; незакінчені, обірвані речення; паралельні конструкції, що змістовно наближаються до афоризмів).

Окрім того, цілком умотивованим є залучення до основних засобів експресивізації стилістичних прийомів, а саме: **стилістичних фігур** (еліптичні конструкції, анафора, епіфора, повтор, ампліфікація, градація, тавтологія, антитеза, асиндетон, парцеляція, полісиндетон, плеоназм, лейтмотив, риторичні запитання, запитання-відповіді, апосіопеза) і **тропів** (порівняння, метафора, метонімія, синекдоха, епітети, літота, персоніфікація, гіпербола, алегорія, перифраз, іронія, уособлення).

Важлива роль у реалізації експресивної функції належить також контексту. Адже перцепція контексту – це складний, багатогранний процес і результат мовленнєвої діяльності читача або слухача, спрямованої на розуміння поглядів, думок, почуттів та емоцій автора, з урахуванням того, що будь-яке експресивне висловлювання являє вираження певної позиції мовця відповідно інших комунікантів, тобто його вербальну егоцентричність.

Значний експресивний потенціал у художньому та публіцистичному мовленні виявляють марковані лексеми, вжиті у певному контексті, які спрямовують думку в емотивно-оцінне русло. Їхні функціональні можливості досить значні, а експресивна потужність розгортається здебільшого через контрастування із нейтральними (загальноживаними) словами, які, набуваючи нових емотивно-оцінних прирощень, виявляють свої нові грані. Так, уживання стилістично-нейтрального слова в одному контексті з діалектними чи okazіональними лексемами, яким властиві функції забарвлення сусідніх складників висловлювання своїм звуко-смісловим потенціалом, формування асоціативного емотивно-оцінного поля, залучення до нього будь-яких інших текстових елементів, передбачає внутрішній зв'язок досі віддалених словесно-виражальних фрагментів, які, зближуючись, моделюють нові експресивні смисли і значеннєві відтінки [3, 386].

Насамперед, експресивний простір тексту стимулюється певною лексичною підсистемою, видозмінюється у свідомості адресата та є своєрідною, специфічною реакцією на текст, автор якого намагається одержати від кожної лексичної одиниці максимальний семантико-стилістичний ефект і разом з тим уміло використати його експресивну функцію.

Порушення звичних норм семантичної сполучуваності слів, залучення експресивних лексем до фігуральних і тропеїчних структур зумовлюють оновлення емоційно-експресивних вражень, набуття фондовими експресивами нових семантичних відтінків чи експресивізацію нейтральних лексем. Контекст завжди забезпечує умови для самобутньої авторської інтерпретації емотивно-оцінних значень. Існує тісний, безпосередній зв'язок між семантикою експресивних слів та їхніми стилістичними функціями, які надають творам оригінальності, забезпечують суб'єктивізацію ідіостилу автора.

Таким чином, експресивна функція – це єдина функція, яка виражає почуття та емоції і дає можливість перетворити внутрішнє, суб'єктивне у зовнішнє, об'єктивне, доступне для сприйняття. Експресивна функція служить для підсилення виразності інформації шляхом створення і комбінування специфічних мовних засобів та прийомів експресивізації.

Виразні засоби є тими фактами мови, які несуть у собі крім основної комунікативної функції особливі відтінки значень логічного й емоційного характеру. Вони роблять мову яскравою, дієвою, впливовою, глибоко вражаючою. Ось чому експресивні засоби служать посиленню виразності й зображальності мови як при вираженні емоцій, вираженні волі, так і при вираженні думки.

Література

1. Аврорин В. А. Проблемы изучения функциональной стороны языка / В. А. Аврорин. – Л. : Наука, 1975. – 276 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Сов. энциклопедия. – 1966. – 607 с.
3. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика : семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти : монографія / Н. І. Бойко. – Ніжин : ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2005. – 552 с.
4. Ковальов В. П. Виразальні засоби українського художнього мовлення / В. П. Ковальов. – Херсон : Херсонська міська друкарня, 1991. – 125 с.
5. Кожин А. Н. Стилистика художественной литературы / А. Н. Кожин. – М., 1982.
6. Колшанский Г. В. О функции языка / Г. В. Колшанский // Иностранные языки в высшей школе. – М. : Росвузиздат, 1963. – Вып. II. – С. 3–9.
7. Мартине А. Основы общей лингвистики / А. Мартине // Новое в лингвистике. – М. : Изд-во иностранной лит-ры, 1963. – Вып. 3. – С. 366–566.
8. Маслова В. А. Лингвистический анализ экспрессивности художественного текста / В. А. Маслова. – Минск : Вышэйшая школа, 1997. – 156 с.
9. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики / В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка. – 1988. – 236 с.
10. Славинський Я. К теории поэтического языка / Я. Славинський // Структурализм : "за" и "против". – М. : Прогресс, 1975. – С. 256–276.
11. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя : Вид-во ЗДУ, 1993. – Ч. I. – 216 с.
12. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика / Р. Якобсон // Структурализм : "за" и "против". – М. : Прогресс, 1975. – С. 193–230.

Анотація

У статті детально розглянуто особливості експресивної функції сучасної української літературної мови, проаналізовано механізми вираження експресії за допомогою різноманітних мовних засобів; виокремлено характерні риси експресивів, подано розгорнуту класифікацію засобів експресивізації на всіх мовних рівнях (фонетичному, лексичному, фразеологічному, словотвірному, морфологічному, синтаксичному, стилістичному), а також акцентовано увагу на значенні контексту для реалізації експресивної функції.

Ключові слова: експресивність, засоби вираження експресії, стилістичні прийоми.

Аннотация

В статье детально рассмотрены особенности экспрессивной функции современного украинского литературного языка, проанализированы механизмы выражения экспрессии с помощью разнообразных языковых средств; выделены характерные черты экспрессивов, подана детальная классификация средств экспрессивизации на всех языковых уровнях (фонетическом, лексическом, фразеологическом, словообразовательном, морфологическом, синтаксическом,

стилистическом), а также акцентировано внимание на значении контекста для реализации экспрессивной функции.

Ключевые слова: экспрессивность, средства выражения экспрессии, стилистические приёмы.

Summary

Peculiarities of expressive function of modern Ukrainian literary language have been examined in detail in the article, the mechanisms of expression convey with the help of different linguistic means have been analysed; expressives' typical features have been marked out, extended classification of means of making expressive on all language levels (phonetic, lexical, phraseological, word-formative, morphological, syntactic, stylistic) has been given, and also attention has been accented on context meaning for the realization of expressive function.

Keywords: expressivity, means of expression convey, stylistic devices.

УДК 811.161.2'36

Пашковська Г.В.,
викладач,
Ізмаїльський державний
гуманітарний університет

РОЛЬ І.С. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО У СТАНОВЛЕННІ СИНТАКСИЧНИХ НОРМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська літературна мова, як і будь-яка інша, підпорядкована складній системі правил, знання й використання яких для освіченої людини є обов'язковим. Кожен носій мови повинен вимовляти звуки, вживати лексику, утворювати нові слова, дотримуючись норм, усталених у процесі нормалізації. Проте не менш важливим є знання граматичних норм, які у складній системі норм посідають найважливіше місце, оскільки сама граматики як устрій, лад є структурною основою мови, без якої не можуть утворюватися слова, словосполучення, речення, висловлювання [4, 9–10].

Граматики є системою систем, що об'єднує словотвір, морфологію та синтаксис [4, 10], тому безсумнівною для багатьох дослідників проблем норми є диференціація граматичних норм на словотвірні, морфологічні та синтаксичні.

Регулюючи правильне поєднання слів у словосполученнях та, відповідно, реченнях, визначаючи правильні варіанти словоформ, норми граматики становлять основу правильного мовлення й повинні неухильно дотримуватися мовцями. У сучасній українській літературній мові граматичні норми цілком сформовані та історично виважені, однак досягнуто це шляхом перманентного відбору: прийняття кращих (з погляду відповідності системі мови та точності відбиття її законів) варіантів та відкидання гірших. Важливе місце в історії усталення вказаних норм належить І.С. Нечую-Левицькому, який приділяв велику увагу граматичному рівню української мови. Він вважав його одним із найважливіших, оскільки разом із фонетичним та лексичним рівнями він утворює систему мови. Тому більшу половину першої частини